

Handläggare
Anita Wirén Konstantis

Till
Överförmyndarnämnden

Anlitande av professionell förvaltare

Förslag till beslut

1. Överförmyndarnämnden beslutar att ge förvaltningschefen i uppdrag att skriva avtal med företaget Optio för att, i ärenden där särskilda omständigheter föreligger, kunna anlita en professionell förvaltare, anställd hos företaget.
2. Beslut om att utse ställföreträdare från Optio ska, i varje enskilt ärende, fattas av överförmyndarnämnden.

Håkan Andersson
Förvaltningschef

Anita Wirén Konstantis
Enhetschef

Ärendet

Förvaltningen har utrett möjligheten att anlita företaget *Optio -hela Sveriges förvaltarenhet* för att kunna förordna lämpliga förvaltare i ett fåtal särskilt komplicerade ärenden. Företaget Optio åtar sig godmansuppdrag och förvaltaruppdrag för kommuner i hela Sverige.

Överförmyndarnämnden i Stockholm har tidigare inte anlitat Optio. Det finns, så vitt förvaltningen känner till, inga andra företag som tillhandahåller denna typ av tjänster. Orsaken är att det råder en viss osäkerhet kring den lagliga grunden för företagets verksamhet. Det är samma osäkerhet som råder kring den lagliga grunden för inrättandet av kommunala förvaltarenheter.

Överförmyndarnämnden gjorde 2017 på uppdrag av kommunfullmäktige en utredning gällande möjligheten att införa en förvaltarenhet i Stockholms stad. Nämnden har vid flera tillfällen fått kritik för att inte ha kunnat tillsätta gode män och förvaltare till huvudmän som utgör särskilt komplicerade ärenden. En förvaltarenhet är ett sätt att i kommunal regi, med anställda som förordnats av tingsrät-

ten, utöva ställföreträdarskap för personer som bedömts ha behov av denna form av stöd från samhällets sida.

Den nu gällande lagstiftningen är utformad på så sätt att uppdraget som god man eller förvaltare ska ges till en person som är rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig. Stockholms stad har gjort en tolkning av denna lagstiftning som innebär att det är ett personligt och frivilligt uppdrag som utförs av lekmän. Denna tolkning ger inte utrymme för att en juridisk person, exempelvis en kommunal enhet, skulle kunna utses som ställföreträdare.

Efter gjord utredning kom förvaltningen fram till att det rådande rättsläget är oklart samt att arbetsrättsliga skäl talade emot anställda ställföreträdare. Förvaltningen förordade att staden inte ska inrätta en förvaltarenhet.

Frågan om anställda ställföreträdare som princip har inte prövats av domstol. Däremot har frågan diskuterats ur olika perspektiv. Senast har Riksrevisionen i sin granskningsrapport RIR 2017:33 uttalat sig i frågan. Riksrevisionen skriver att det idag finns 13 förvaltarenheter med anställda kommunala tjänstemän som åtar sig ställföreträdaruppdrag. Tre av dessa tillkom under 2016. Vid utgången av 2016 fanns det sammanlagt cirka 650 ställföreträdaruppdrag som förvaltas av förvaltarenheter, varav huvuddelen är förvaltarskap.

Riksrevisionen konstaterar att det råder delade meningar om förvaltarenheter är en bra lösning för att tillhandahålla ställföreträdare. Kritik som framförts mot kommunernas förvaltarenheter har handlat om huruvida inrättandet av förvaltarenheter överensstämmer med bestämmelsen i kommunallagen om att en nämnd inte får bestämma om rättigheter eller skyldigheter för kommunen i ärenden där nämnden företräder kommunen som part. En ställföreträdare anställd i en förvaltarenhet placerad under socialnämnden eller kommunstyrelsen skulle kunna hamna i en jävsituation om hen ska företräda sin huvudman gentemot kommunen.

Annan kritik har handlat om att det strider mot det av tradition ideella uppdraget att ha anställda ställföreträdare, och att det finns ett egenvärde i att uppdraget till stor del förblir ideellt.

Justitieombudsmannen har framfört att ovan nämnda lösningar på rekryteringsproblemet utgör ”efterföljansvärda exempel”.

Riksrevisionen nämner också företaget Optio och skriver att det sedan år 2013 finns ett privat företag som tillhandahåller ställföreträdare. Totalt 29 överförmyndarkontor av 130 har i Riksrevisionens enkät uppgett att de någon gång har anlitat företaget. Sammanlagt sju personer var anställda på företaget under 2016 och nettoomsättningen var 4,6 miljoner kronor, vilket är en tredubbling jämfört med 2013. Vid utgången av 2016 hade företaget totalt 191 uppdrag, varav 96 förvaltarskap, 88 godmanskap och 7 kombinerade förvaltarskap/godmanskap. Dessa uppdrag sköts av tre s.k. intressebevakare (dvs. ställföreträdare i juridisk mening) med var sin assistent. Kritik som har framförts mot det privata företaget är att det går för många uppdrag per intressebevakare, vilket innebär att en huvudman har för lite kontakt med sin ställföreträdare Att företag är vinstdrivande rimmar också illa med uppdragets ideella karaktär, menar flera kritiker. Överförmyndaren granskar anställda ställföreträdare på samma sätt som ideella ställföreträdare.

Optio fakturerar inklusive moms efter att förvaltningen beslutat om arvode.

Bestämmelser

Föräldrabalken 11 kap. 12 §
Kommunallagen (2017:725)

Förvaltningens förslag

Förvaltningen har ärenden där förvaltningen konstaterat att den ideelle ställföreträdare skyndsamt behöver entledigas och att det på grund av mycket speciella omständigheter i ärendena krävs en ställföreträdare med särskild kompetens och erfarenhet. Förvaltningen gör bedömningen att dessa uppdrag inte är lämpliga att handhas av ideella ställföreträdare.

Det handlar om ett fåtal exceptionella ärenden där förvaltningen bedömer att det finns risk att huvudmännen far illa om det inte förordnas en person till uppdraget som ställföreträdare med bakgrund att hantera svåra ärenden. Det är ärenden där det visat sig omöjligt att rekrytera eller olämpligt att ha en lekman som ställföreträdare. Först när alla andra möjligheter är uttömda är det aktuellt att anlita Optio.

Förvaltningen menar att omtanken om huvudmännens bästa och deras behov av att få en ställföreträdare väger tyngre än de eventuella osäkerheter som finns kring den lagliga grunden kring företaget Optios verksamhet.

Överförmyndarnämnden föreslås besluta att ge förvaltningschefen i uppdrag att skriva avtal med företaget Optio för att, i ärenden där särskilda omständigheter föreligger, kunna anlita en professionell förvaltare, anställd hos företaget.

I ett sekretessbelagt individärende föreslås nämnden den 23 augusti 2018 fatta beslut om att förordna en föreslagen ställföreträdare anställd av Optio.

Om det skulle bli aktuellt att föreslå ytterligare någon ställföreträdare från Option kommer detta bli föremål för prövning i överförmyndarnämnden.
